

עורך: ד"ר עידו יהל

כרך 16, גיליון מס' 2, 19 בפברואר 2026

בין עוצמה מוצהרת למשבר שלטוני: כיצד מלחמת 12 הימים חשפה את שברירותו של המשטר האסלאמי

ד"ר מור יצחק ויטמן *

מלחמת 12 הימים בין ישראל לאיראן לא יצרה משבר חדש ברפובליקה האסלאמית, אך האיצה תהליכים מבניים שהתקיימו בה מזה שנים. העימות חשף פער משמעותי בין נרטיב העוצמה שקידם המשטר ליכולתו המעשית להפגין משילות, והעמיד בסימן שאלה את יציבותו של המודל השלטוני הקיים. מאמר זה בוחן כיצד ערערה המלחמה את סמכותו של המנהיג העליון, השפיעה על מנגנוני קבלת ההחלטות והחריפה מאבקי כוח באליטה השלטונית. תהליכים אלה העמיקו את הקרע בין המשטר לחברה, שהגיע לשיאו בהתפרצות מחאה רחבת-היקף בסוף דצמבר 2025.

אחת מההשלכות הבולטות יותר של המלחמה הייתה ערעור מואץ בסמכותו של המנהיג העליון, עלי ח'אמנהאי. העימות התרחש בשלב שבו שאלת הירושה כבר ריחפה מעל המערכת הפוליטית, על רקע גילו המתקדם (86) ומצבו הבריאותי. על אף שבמשך שנות שלטונו הוצג ח'אמנהאי כדמות קדושה, כמעט חפה מטעויות, הכישלון הצבאי מול ישראל פגע בדימויו הציבורי וכנראה גם החליש את אמונם של גורמי מפתח במשטר. גורם מרכזי לכך היה היעלמותו מהמרחב הציבורי במהלך הלחימה - דבר שהקרין ואקום מנהיגותי בתהליכי קבלת ההחלטות.¹ מנהיג שבמשך עשורים היה מעורב בכל רובד של ניהול המדינה, עד לירידה לפרטים הזניחים ביותר (למשל איזו תוכנית טלוויזיה יש לגנוז), חדל לפתע להיות מוקד סמכות פעיל.²

* ד"ר מור יצחק ויטמן היא פוסט-דוקטורנטית במרכז משה דיין לחקר המזרח התיכון ואפריקה, ובמרכז אליאנס ללימודים איראניים. תחומי התמחותה כוללים ניתוח דעת קהל באיראן, ובכלל זה עמדות הציבור כלפי הסכם הגרעין, באמצעות חקר שיח ברשתות החברתיות, לצד בחינת יחסי מדינה-חברה ומנגנוני הנדסת תודעה של המשטר.

¹ פרהאד מיר מחמדצאדקי, "שלושה תרחישים העומדים בפני איראן מנקודת מבט של מכון מחקר אמריקאי: מלחמת 12 הימים האיצה את קריסת לכידות המשטר" [פרסית], *Parsi Euronews*, 3 בנובמבר 2025 (נצפה ב- 31 בדצמבר 2025).

² עבאס מנצוראן, "איראן לאחר מלחמת 12 הימים: התפוררות שקטה או סף למעבר מהפכני?" [פרסית], *chiran-echo.org*, 26 ביוני 2025 (נצפה ב- 1 בדצמבר 2025).

ח'אמנהאי, שהסתתר מחשש לחייו, נאלץ להאציל סמכויות לגורמים מקומיים. עם פרוץ המלחמה העבירה הממשלה למושלי המחוזות תחומי אחריות שבעבר היו נתונים בידי מועצת השרים - לרבות בנושאי ביטחון לאומי וקביעת מדיניות - כך שלהחלטותיהם תוקף זהה להחלטות הנשיא והממשלה.³ מהלך זה, שנועד לשפר יעילות תפקודית, היה סימפטום להיחלשות מרכז הפיקוד, שכן ביזור סמכויות בחירום עשוי להעיד, בהקשר של משטרים ריכוזיים, על קושי גובר של המערכת להסתמך על הנהגה מרכזית אחת לניהול המשבר. הדבר בא לידי ביטוי גם בממד הביטחוני. יחידות מחוזיות של משמרות המהפכה קיבלו תפקיד מרכזי יותר בשמירה על הסדר הפוליטי, כחלק מהיערכות לאפשרות של ניתוק שרשרת הפיקוד המרכזית. במהלך המלחמה הן נטלו חלק פעיל בפיקוח ובשליטה על החברה מחשש להתקוממות עממית, ובכך תרמו לשרידות המשטר, אך גם המחישו את רמת ביזור הכוח ואת שבריריותו.⁴ כמו כן, כאשר ח'אמנהאי נעדר מהזירה הציבורית והעביר סמכויות למפקדי צבא ולמושלי המחוזות השונים, חילוקי דעות בצמרת וחוסר תיאום ביניהם שיקפו חולשות מבניות בקבלת ההחלטות של המערכת השלטונית והעלו סימני שאלה בנוגע ליציבות ההנהגה.⁵

ביקורות שנשמעו לאחר המלחמה הצביעו על קריסה מתמשכת בתפקודו, בסמכותו ובכשירותו של המנהיג העליון בשלהי שלטונו. דפוסי הפעולה וההצהרות של בכירים במערכת הפוליטית, ובהם שר החוץ עבאס עראקצי⁶ והנשיא מסעוד פזשכיאן, משקפים מודל קבלת החלטות שונה מהרטוריקה שהוביל ח'אמנהאי. מדובר בשיח זהיר ופרגמטי יותר, המודע למגבלות הכוח ולהשלכות של הסלמה, במיוחד מול נשיא אמריקאי כמו דונלד טראמפ, שעשוי לפרש כל הצהרה מאיימת כעילה להסלמה. הפער בין שיח זה לבין הקו הלוחמני של ח'אמנהאי הדגיש את ניתוקו הגובר מהמציאות הפנים-מדינתית והגיאופוליטית. בהקשר זה נטען כי הופעותיו הפומביות אינן מחזקות את הלגיטימציה של המשטר, אלא מבליטות את הזרות והמרחק שנוצרו בין ההנהגה לחוויית הציבור.⁷

בשיח התקשורתי מבית ומחוץ הוצגו תיאורים חריגים של מצבו האישי, הנפשי והמנהיגותי של ח'אמנהאי. כך, למשל, אירוע שתוכנן כטקס מרכזי ל"יום הבסיג" (29 בנובמבר, 2025) בוטל ברגע האחרון עקב חששו לצאת ממחבואו, לאחר שהגיעו דיווחים ממקורות שונים על טיסות של חיל האוויר הישראלי בשמי עיראק, סמוך לגבול עם איראן.⁸ יממה לאחר מכן, במקום נאום פומבי, פרסם המנהיג העליון מסר וידאו ערוך -⁹ צעד שניתן להשוותו להופעותיו המאוחרות של חסן נצראללה, שמחשש לחייו לא הגיע לאירועים רשמיים והעביר הודעות ונאומים באמצעות מסרים מצולמים. הנאום המצולם של ח'אמנהאי לא היה עוד נאום תעמולה שגרתי. הוא התפרש כעדות

³ "עארף: מעימותים פוליטיים לא מתקבלת כל תוצאה; העם הכריז במלחמת 12 הימים כי הוא מבקש אחדות ולכידות" [פרסית], *ana.ir*, 18 ביולי 2025 (נצפה ב- 2 בינואר 2026)

⁴ פרהאד מיר מחמדזאדקי, "שלושה תרחישים העומדים בפני איראן מנקודת מבט של מכון מחקר אמריקאי; מלחמת 12 הימים האיצה את קריסת לכידות המשטר" [פרסית]

⁵ "Iran's supreme leader is fading into the shadows", *The Economist*, July 30, 2025 (accessed on December 30, 2025)

⁶ מאז הפסקת האש שר החוץ חוזר ומצהיר באופן פומבי כי הרפובליקה האסלאמית מוכנה לנהל משא ומתן על תוכנית הגרעין שלה. עם זאת, הוא מקפיד למסגר זאת באופן מותנה ומוגבל. הבעיה, לדבריו, היא שארצות הברית אינה מגלה רצינות במו"מ אמיתי והוגן.

⁷ Afghanistan International, "Opinion: The Islamic Republic After the 12-Dae War" [Persian] *YouTube*, June 28, 2025 (accessed on December 10, 2025)

⁸ Z. Agharezaei, "Jet Flyovers Spark Questions About a New Iran-Israel Escalation", *Wanaen.com*, November 26, 2025 (accessed on December 30, 2025); הדיווחים התפרסמו במספר מקורות אזוריים ובינלאומיים, אך הוכחשו על ידי גורמים בעיראק וכן, לא היה אישור רשמי מצד צה"ל או ממשלת ישראל לנכונותם של דיווחים אלה.

⁹ "סרטון מלא של נאומו הטלוויזיוני של מנהיג המהפכה המופנה אל העם האיראני" [פרסית], *Aparat.com*, 29 בנובמבר 2025 (נצפה ב- 1 בדצמבר 2025)

גלויה לבלבול, לחשש ולניתוק חמור מהמציאות. קריאתו לציבור "להתפלל לגשם ולביטחון" המחישה את חומרת הכשל המנהלי והמוסרי; משטר שמפנה משאבים בלתי מוגבלים לשלוחותיו האזוריות בעודו מותיר את אזרחיו לשאת בנטל המשבר.¹⁰

בה בעת הדגישו פרשנים את הדיסוננס המובהק בין הבטחות אידיאולוגיות ויעדי עבר שהציב המשטר לטווח הארוך, לבין המציאות בשטח. בהקשר זה ניתן להזכיר דברים שאמר קצין בכיר במשמרות המהפכה על כך ש"אולימפיאדת מדינות האסלאם" תיערך בירושלים בשנת 2025,¹¹ או את החזון בן 20 השנים של הרפובליקה האסלאמית לשנת 1404 (מקבילה ל-2025-2026) שהציג ח'אמנהאי.¹² הבטחות אלה עומדות בניגוד מוחלט אל מול מציאות של כשל כלכלי מערכתי, בידוד בינלאומי והתרחקות מהיעדים שקבע המשטר. פער זה תואר כ"עיוות תפיסתי",¹³ המסמל יותר מכול את התערעורת הנרטיב המהפכני, ומעבר לעידן של חוסר יציבות וחוסר שליטה בקרב הצמרת השלטונית.

בחינת היחלשות מעמדו של המנהיג העליון מחייבת דיון במנגנוני התיווך שבאמצעותם הגיעו אליו מסרים והערכות מצב, ובעיקר את תפקידם של יועציו ובכיריו בעיצוב השיח ובקביעת גבולות הביקורת. בהקשר זה עלתה גם ביקורת פנימית מצד בכירים לשעבר במערכת, שהצביעו על כך שהמנהיג העליון מוקף ב"חומת אשליות" המיוצרת עבורו בידועין, ומשבשת את יכולתו להבין את המציאות ולקבל החלטות. הנשיא לשעבר, חסן רוחאני, תיאר כיצד חרף הפגיעה הקשה שספגה הרפובליקה האסלאמית במלחמה מול ישראל - במערכי המודיעין, הצבא, התודעה ואובדן של מפקדים בכירים רבים - המשטר פעל לכינון נרטיב של ניצחון ועוצמה. רוחאני התריע מפני "אשליות העוצמה" שמפגינים בכירי המשטר וטען שההרתעה האיראנית למעשה התפוררה. הוא הגדיר את ההתפארות בכוח צבאי כ"בגידה באינטרס הלאומי", שכן היא מובילה לקבלת החלטות שגויות ומסוכנות, ודרש מהמעגל הקרוב לח'אמנהאי להציג בפניו ובפני הציבור תמונת מצב אמיתית.¹⁴

ביקורת זו קיבלה ביטוי רחב גם מצד עיתונאים, שתיארו את המתרחש כתהליך שיטתי של "זיוף נרטיב" בתוך מנגנוני השלטון. ככל שחלף הזמן מאז תחילת המלחמה עם ישראל, כך הלך והתרחב הפער בין המציאות הצבאית-אסטרטגית של איראן לאופן שבו הוצגה למנהיג העליון. במסגרת תפיסה זו טענו המבקרים כי בכירי מערכת הביטחון והממסד הפוליטי מסרו לח'אמנהאי מידע מרגיע ואופטימי, שהציג את איראן כחזקה, אף שבפועל נחשפו חולשותיה לעיני כול.¹⁵ הצהרות פומביות, דוגמת דבריו של מפקד הצבא, אמיר חאתמי, בדבר "נחישות פלדה" ויכולת תגובה

¹⁰ "Perspective: Khamenei's Message from his Hiding Place; Bluster or Psychological Breakdown?" [Persian], *YouTube*, November 29, 2025 (accessed on December 1, 2025)

¹¹ "קיום האולימפיאדה של מדינות האסלאם בשנת 2025 בירושלים / שאיפתנו חורגת מהקמת הרפובליקה האסלאמית של איראן" [פרסית], *shabestan.news*, 19 באוגוסט 2015 (נצפה ב- 1 בדצמבר 2025). סרדאר מחמדז'אד נקדי, כיהן בשנים 2009-2016 כמפקד הבסיג', הזרוע העממית-אידיאולוגית של משמרות המהפכה. הוא נודע ברטוריקה המהפכנית שלו. את דברים אלה אמר ב- 2015 באחד מנאומו לכוונות הבסיג'.

¹² "מסמך החזון של הרפובליקה האסלאמית של איראן לשנת 1404" [פרסית], *Khamenei.ir*, 3 בנובמבר 2003 (נצפה ב- 1 בדצמבר 2025)

¹³ "Perspective: Khamenei's Message from his Hiding Place; Bluster or Psychological Breakdown?" [Persian]

¹⁴ "הבגידה הגדולה ביותר במנהיגים היא להציג את המציאות כמוקטנת או מוגזמת" [פרסית], *rouhanihasan.com*, 26 בנובמבר 2025 (נצפה ב- 3 בדצמבר 2025); "חסן רוחאני כינה את ההגזמה בדיבור על כוח צבאי של הרפובליקה האסלאמית" [פרסית], *Iran International*, 29 בנובמבר 2025 (נצפה ב- 3 בדצמבר 2025)

¹⁵ Iran International, "Interview with Masoud Kazemi and Nejat Bahrami" [Persian], *Telegram*, November 29, 2025 (accessed on December 3, 2025)

"נחרצת ומכרעת", שיקפו רברבנות שנועדה לרצות את המנהיג, אף שאנשי הצבא היו מודעים למגבלות כוחם מול ארצות הברית וישראל.¹⁶

ניכר כי מדובר בדפוס מוכר. כבר במאי 2018 נכתב בסוכנות הידיעות תשנים כי מסרים המועברים למנהיג העליון אינם מגיעים אליו בהכרח בנוסחם המקורי, אלא עוברים תהליכי סינון, עריכה וכיוונון בידי גורמים מתווכים.¹⁷ דינמיקה זו מקבלת משנה תוקף כאשר קצינים, מפקדים ושרים, בוחרים להציג מציאות המשרתת את ההיררכיה השלטונית, גם במחיר סיכון ממשי למדינה. מחקר עדכני¹⁸ מצביע על כך שחנופה רטורית (sycophancy) משמשת אסטרטגיה פוליטית מחושבת, המאפשרת לאלו פגיעות להפגין נאמנות, לבסס מעמד ולהבטיח שרידות פוליטית. בהקשר זה, נטייתו של ח'אמנהאי לשיח של שבח והאדרה תרמה לכך שביטויי נאמנות פומביים נתפסו לאורך השנים כמשאב פוליטי, המשפיע על יחסי קרבה וקידום בתוך המערכת.¹⁹ החנופה, שבאה לידי ביטוי בהענקת רטוריקת המנהיג ובהאדרת דמותו בפומבי, מחזקת את פולחן האישיות אך מנתקת את ההנהגה ממידע ביקורתי מהימן.

בו בזמן נחשפו מאבקי כוח פנימיים בקרב גורמים באליטה השלטונית. מאבקים אלה - המתנהלים באמצעות הדלפות, הכפשות הדדיות וניסיונות לערער לגיטימציה - אינם חריגים למשטרים אוטוריטריים בשעת משבר, אך במקרה האיראני מהותיים במיוחד נוכח דעיכת הסמכות העליונה וההנחה שהמערכת מצויה בשלב פוסט-ח'אמנהאי. דוגמה בולטת לכך היא היריבות בין חסן רוחאני לעלי שמח'אני, לשעבר מזכיר המועצה העליונה לביטחון לאומי. גורמים שונים טענו כי הסרטון שפורסם מחתונת בתו של האחרון - שהציג אורח חיים ראוותני הסותר את הנרטיב הרשמי של צניעות מהפכנית -²⁰ הודלף במכוון כחלק ממאמץ לפגוע בתדמיתו הציבורית והפוליטית.²¹ הדברים התחדדו על רקע פרסומים בתקשורת באיראן וזו האופוזיציונית, ולפיהם שמח'אני אף נחשד בקשרים בלתי ראויים עם גורמים זרים. החשדות מעולם לא אומתו באופן פומבי, אך שימשו נשק פוליטי בזירה הפנימית.²² בתורו, שמח'אני יצא במתקפה ישירה נגד רוחאני, והאשים אותו באחריות לשורת משברים חמורים בתקופת כהונתו כנשיא, בראשם הידיעה המוקדמת על הפלת המטוס האוקראיני בינואר 2020, והימנעותו מפעולה או מחשיפת המידע לציבור.²³ דפוס זה של

¹⁶ "קו אדום של מפקד הצבא כלפי האויבים/ אנו מוכנים לתגובה מכרעת" [פרסית], *Fararu.com*, 29 בנובמבר 2025 (נצפה ב- 30 בדצמבר 2025); "ריאיון עם עלי שיראזי, חבר מערכת איראן אינטרנשיונל" [פרסית], *Telegram*, 29 בנובמבר 2025 (נצפה ב- 1 בדצמבר 2025).

¹⁷ "מאחורי הקלעים של הקראת נאום נציג פרסומי הסטודנטים במפגש עם מנהיג המהפכה" [פרסית], *Tasnimnews.ir*, 29 במאי 2018 (נצפה ב- 5 בינואר 2026).

¹⁸ Alexander Baturo, Nikita Khokhlov & Jakob Tolstrup, "Playing the Sycophant Card: The Logic and Consequences of Professing Loyalty to the Autocrat", *American Journal of Political Science*, Vol. 69, No. 3 (July 2025), pp. 1180-1195; Alexander Baturo & Jakob Tolstrup, "Strategic Communication in Dictatorships: Performance, Patriotism, and Intimidation", *Journal of Politics*, Vol. 86, No. 2 (2024), pp. 582-596.

¹⁹ שאהפור שהבאזי, "אידיאולוגיה ופסיכולוגיה של מנהיגי הרפובליקה האסלאמית" [פרסית], *radiozameh.com*, 5 ביוני 2023 (נצפה ב- 2 בינואר 2026); "חנופה אסורה/ סקירת שלושה עשורים של ביקורת מצד מנהיג המהפכה כלפי האליטה" [פרסית], *khavaronline.ir*, 20 בינואר 2023 (נצפה ב- 5 בינואר 2026).

²⁰ Iran International, (X), October 19, 2025 (accessed on December 31, 2025) <https://x.com/IranIntl/status/1979667764567539800>

²¹ כאמביוז חסיני, "סרט החתונה של שמח'אני; מאבק הכוח הפנימי במשטר והמאבק על גופתו של ח'אמנהאי" [פרסית], *Iran International*, 21 באוקטובר 2025 (נצפה ב- 30 בדצמבר 2025).

²² "Iran's Security Chief Shamkhani Replaced with Revolutionary Guard Official", *Times of Israel*, May 22, 2023 (accessed on December 30, 2025); סגן שר ההגנה : על קשריו הקרובים של שמח'אני עם עליירצ'א אכברי, שגן שר ההגנה : לשעבר, שהוצא להורג בינואר 2023 באשמת ריגול למען בריטניה וישראל. סיבה נוספת שחזקה את החשדות נגדו : Patrick Wintour, "Iran Executes British-Iranian Alireza Akbari for Spying", *The Guardian*, January 16, 2023 (accessed on December 30, 2025).

²³ "פענוח הטענה החדשה של עלי שמח'אני נגד חסן רוחאני/ סגירת חשבון או חשיפה?" [פרסית], *khavaronline.ir*, 13 באוקטובר 2025 (נצפה ב- 30 בדצמבר 2025).

שימוש בחשיפות מביכות ובטענות מוסריות-ביטחוניות כקלף במאבקי כוח פנימיים, בא לידי ביטוי גם בפרסומים בעיתונות. למשל העיתון הרפורמיסטי *אמת מאד* פרסם ידיעה מטלטלת ולפיה גורמים במשמרות המהפכה, המעורבים בחסימת רשת האינטרנט, מפיקים בה בעת רווחים עצומים ממכירת אמצעי עקיפה.²⁴ טענות אלה ממחישות את חומרת הפגיעה באמון ההדדי ואת התפרקות הלכידות בקרב האליטה.

גם בתוך הממסד השמרני נשמעה ביקורת. מאמר מערכת בעיתון *ג'מהור-י אסלאמי*, המזוהה עם המשטר, תקף את מאבקי הכוח והסכסוכים הפנימיים בצמרת. העיתון הצביע על כך שבזמן שאיראן ניצבת מול איום ביטחוני חסר תקדים, האליטות הפוליטיות עסוקות ביריבויות, בהדלפות ובהאשמות הדדיות, באופן הפוגע ביכולת לייצר אחדות אסטרטגית. מהדברים השתמע כי הפלגים השונים מניחים שח'אמנהאי מצוי בשלהי שלטונו, ופועלים למקם עצמם בעמדת יתרון לקראת "היום שאחרי" ולחלוקת "עוגת הכוח".²⁵ בכך משקפת התקשורת הממסדית תפיסה שלפיה המשטר נובע בראש ובראשונה מתהליכים פנימיים, ובהם ערעור הסמכות העליונה והיעדר יכולת לרסן מאבקי כוח, המאיימים על יציבות המשטר.

פרשנות אחרת למאבקים הפנימיים הציעה כי בכירים המעבירים ביקורת פומבית על המשטר מבקשים לשדר מסר, הן כלפי חוץ והן כלפי הציבור מבית, לפיו אם רק תהיה קבלה זמנית של המצב הקיים - יישחקו המנהיג העליון ותומכיו עם הזמן ויאבדו את השפעתם בזירה הפוליטית. לפי תפיסה זו, הביקורת משמשת גם אמצעי לריסון תרחישים של פעולה דרסטית, ובהם סילוק אלים של ח'אמנהאי, שאם יתרחשו עלולים לסכן את מקומם של הבכירים מבקרי המשטר במבנה הכוח העתידי.²⁶

על רקע מאבקים אלה התחדד ממד רחב יותר של המשבר. מעבר לסדק שנוצר בהיררכיה הפוליטית, הרפובליקה האסלאמית הגיעה לנקודת אל-חזור ביחסיה עם הציבור, בעצם הפיכתו השיטתית של המרחב החברתי לזירה ביטחונית. הדבר בא לידי ביטוי בהעצמת משמרות המהפכה והמודיעין על חשבון הממשלה והמוסדות האזרחיים. בעיות חברתיות-כלכליות ממוסגרות כ"לוחמה רכה", "חדירה תרבותית" או "מלחמה פסיכולוגית של האויב", ולא ככשלי מדיניות. הדבר מאפשר למשטר להמיר כשלים אלה לקטגוריות ביטחוניות, וכך להצדיק דיכוי במקום תיקון. אכן בזמן המלחמה עם ישראל, וביתר שאת לאחר הפסקת האש בשל החשש מהתפתחותן של מחאות, גברה נוכחותם של כוחות הביטחון ברחובות ושיעור ההוצאות להורג עלה משמעותית.²⁷ מהלך זה יצר חרדה קיומית בקרב האזרחים והפר את ה"איזון" שהתקיים בינו לבין המשטר, דווקא בשעה שבה המשטר נזקק ללכידות ציבורית יותר מכול.²⁸

משברים אלה ברמת ההנהגה והמערכת, בשילוב עם הדיכוי שהחמיר, יצרו תחושה של כאוס מתמשך. מתוך עדויות שנשמעו בשיח הציבורי המשטר מתואר כמאפיונרי, נטול ממשלה

²⁴ מסומה מעזמי, "ניסיון הפקת רווחים במיליארדים מ-VPN" [פרסית], *etemadnewspaper.ir*, 4 בנובמבר 2025 (נצפה ב- 30 בדצמבר 2025)

²⁵ "ישראל התקדמה עם מטוסי הקרב שלה עד גבול איראן, אך יש מי שנאיבי ואופטימי מדי..." [פרסית], *ettelaat.com*, 29 בנובמבר 2025 (נצפה ב- 1 בדצמבר 2025)

²⁶ BBC Persian, "Khamenei After the 12-Day War: What has Changed! - Chapter 2" [Persian], *YouTube*, September 9, 2025 (accessed on December 30, 2025)

²⁷ בדו"חות השנתיים שהוציאה, סוכנות הידיעות HRANA (Human Rights Activists News Agency) דיווחה על 1922 בני אדם שהוצאו להורג בשנת 2025. זאת בהשוואה ל- 930 הוצאות להורג ב- 2024 ו- 746 הוצאות להורג ב- 2023. לקריאה נוספת ראו: [HARANA.org](https://harana.org)

²⁸ "חסן רוחאני כינה את ההגזמה בדיבור על כוח צבאי של הרפובליקה האסלאמית "בגידה" [פרסית]

אפקטיבית, מערכת מתפקדת, ואחריות לחיי אזרחיו.²⁹ ח'אמנהאי נתפס בעיני חלקים הולכים וגדלים כמי שהפך לאויב ישיר של העם -³⁰ דמות מנותקת שאינה מסוגלת ואף אינה מבקשת להגן עליו. השיח הציבורי מתאר נקודת מפנה שבה דרישות לשיפור מדיניות וצדק כלכלי הפכו למאבק על עצם הקיום, לשאלת החיים מול המוות. לפיכך, המשבר חורג מהמתח שבין העם לשלטון ומשקף התפרקות מתקדמת של מנגנון ההנהגה עצמו. התמקדות האליטות במאבקי ירושה, שרידות פוליטית ועיוות המציאות, החלישה את מרכז הכובד השלטוני והעצימה את השבר בין המשטר לחברה. "המהפכה הלאומית האיראנית",³¹ שהתעצבה כביטוי לקריסת האמון במבנה המערכת, היא למעשה סימפטום של משטר שממשיך להתקיים באמצעות כוח וכפייה, אך מאבד את יכולתו לנהל, לייצב ולתווך בין רכיביו הפנימיים ובינו לבין העם.

מכלול תהליכים אלה משרטט מציאות שבה הרפובליקה האסלאמית שלאחר מלחמת 12 הימים מצויה בתהליך של מעבר היסטורי. אף על פי שלא מדובר בקריסה מיידית, ניכרת היחלשות הדרגתית מתמשכת של היסודות עליהם מתבסס המשטר. הדיכוי האלים של המחאה ישמר דינמיקה מהפכנית רדומה שבה כל משבר, קטן כגדול, עלול להצית מחדש גל מחאה רחב ולמקם את שאלת עיצובו של סדר כוח פנימי חדש במרכז הדיון על עתידה של הרפובליקה האסלאמית.

הדעות המובעות בפרסומי מרכז משה דיין הן של המחברים בלבד.

מאמר זה הוא פרי שיתוף פעולה בין מרכז משה דיין להוצאת "מערכות".

כל הזכויות שמורות למרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל-אביב. ניתן לעשות שימוש לא מסחרי בתכנים תוך ציון שמו של הכותב ומרכז משה דיין באוניברסיטת תל-אביב, בתוספת סימוכין וקישור למקור באתר של מרכז משה דיין, <https://dayan.org/he>.

²⁹ Iran International, "Program with Kambiz Hosseini; Narratives Khamenei does not Like to Hear", *YouTube*, December 17, 2025 (accessed on December 31, 2025)

³⁰ @thetwelfth_Imam, X, January 5, 2026 (accessed on January 5, 2026) https://x.com/thetwelfth_Imam/status/2008223059287974385; Iran International, *Telegram*, January 8, 2026 (accessed on January 8, 2026) <https://t.me/IranintlTV/314980> סרטון וידאו בו מפגינים בכרג' מכנים את ח'אמנהאי "רוצח";

"הסיסמה 'ח'אמנהאי רוצח, מחשבות שווא' במחאות נרמאכ בתהראן", *voanews.ir*, 6 בינואר 2026 (נצפה ב- 6 בינואר 2026), מפגינים בשכונת נרמאכ בתהראן קוראים "ח'אמנהאי רוצח, מחשבות שווא". הביטוי "מחשבות שווא" (زهی خیال باطل), שמשמעותו "התקווה להישרדותו של המנהיג העליון חסרת יסוד", פורסם על ידי אילון מאסק בפרסית בתגובה לציוץ של עלי ח'אמנהאי באנגלית על כך שהרפובליקה האסלאמית לא תיכנע לאויב. ראו: https://x.com/khamenei_ir/status/2007443312672723005

³¹ אַנְקְלָאבִי מְלִיִּי אִירָאן [מהפכה לאומית איראנית], כינוי שניתן למחאה שפרצה בסוף דצמבר 2025 בבזאר הגדול של תהראן, תחילה על רקע כלכלי, אך עד מהרה הפכה אנטי משטרית מובהקת. המחאה חצתה מעמדות, אזורים וזהויות, וביטאה אובדן אמון טוטאלי במבנה המערכת השלטונית. ייחודה של המחאה טמון בפזורה הגיאוגרפית, בעצימות המפגינים ובדרישה ברורה להפלת המשטר האסלאמי (המפגינים אף התאגדו סביב רצ'א פהלוי, בנו של השאה המודח, כאלטרנטיבה רצויה).